

Fuinneamh a shábháil ar mhaithe leis an bpláinéad

Súil thapa ar an gceacht

Tosaigh le grianghraf de sheomra ranga folamh agus na soilse fós ar lasadh ann, agus fiafraigh an bhfuil fuinneamh á úsáid nuair nach bhfuil gá ag aon duine leis. Múin an dá phríomhsmaoineamh, cur amú fuinnimh agus fuinneamh a shábháil, agus ansin treoraigh siúlóid ghearr laistigh don rang ar fad, ag aimsiú soilse, téitheoirí in aice le doirse oscailte, agus cláir a fágadh ar siúl. Ar ais sa seomra ranga, taifeadann na daltaí dhá rud a d'aimsigh siad agus smaoineamh sábhála a oireann dóibh ar leathanach na Dialainne Imscrúdaithe, aontaíonn siad trí riail sábhála fuinnimh don rang, agus déanann siad comharthaí simplí le roinnt le daoine eile.

Cuspóirí foghlama

- Samplaí de chur amú fuinnimh a aimsiú ar scoil agus a rá cén fáth a gcabhraíonn sábháil fuinnimh leis an bpláinéad
- Rialacha simplí sábhála fuinnimh don rang a aontú agus a chur i láthair

Sula mbuailfidh an clog – ullmhúchán

Priontáil leathanach amháin den Dialann Imscrúdaithe do gach dalta agus fág na dialanna agus na pinn luaidhe sa seomra ranga; ní fhágann aon rud an seomra. Pleanáil bealach gearr laistigh (an seomra ranga, an dorchla, bealach isteach an halla, na leithris ón doras) agus inis don fhoireann in aice láimhe go mbeidh tú ag dul thart go ciúin. Bíodh cárta breise agus marcóirí réidh agat do na comharthaí a dhéanfar i mbeirteanna.

Ábhair

Mír	Líon	Do gach	Foinse	Ionadach saor
Leathanach sa Dialann Imscrúdaithe	1	dalta	leagan inphriontáilte a chuirtear ar fáil	bileog A4 ghlan roinnte ina dhá bhosca le línte, agus lipéid orthu: 'cur amú a aimsíodh' agus 'ár riail'
peann luaidhe	1	dalta	seomra ranga	aon uirlis scríbhneoireachta nó líníochta a úsáideann an páiste cheana féin
cárta le haghaidh comharthaí sábhála fuinnimh	1	péire	seomra ranga	cúl bosca gránaigh a úsáideadh cheana, gearrtha ina dhronuilleog
marcóirí nó criáin	1	péire	seomra ranga	pinn luaidhe daite
blu-tack nó téip pháipéir chun na comharthaí a thaispeáint níos déanaí	1	rang	seomra ranga	iarr ar an airíoch na comharthaí a chrochadh ar chlár fógraí

Pointe sábháilteachta

Coinnigh an rang le chéile i líne shocair amháin; ná ritheadh aon duine. Ná téitear isteach i seomra ar bith gan cead; bí airdeallach ar urláir fhliucha in aice le doirtíl; is duine fásta a osclóidh aon doras amach má úsáidtear ceann.

Céimeanna teagaisc

- **Ag Tosú:** Coinnigh na trí nóiméad seo éadrom. Taispeáin grianghraf an tseomra fholaimh ar an gclár bán idirghníomhach, nó díriú méar ar spás folamh in aice láimhe a bhfuil na soilse ar lasadh ann. Ná bailigh ach cúpla smaoineamh tapa (glac le gach freagra) agus spreag fiosracht faoin bhfíric gur féidir fuinneamh a úsáid nuair nach bhfuil gá ag aon duine leis.
- **Cad is cur amú fuinnimh ann?:** Ná múin ach an dá líne ar an gclár: is ionann cur amú fuinnimh agus fuinneamh a úsáid nuair nach bhfuil gá ag aon duine leis; is ionann fuinneamh a shábháil agus an méid a theastaíonn uainn a úsáid agus é a mhúchadh ansin. Léirigh an timthriall smaoinigh–tuar–seiceáil os ard, iarr ar dhaltaí a lámh a chur suas le buille faoi thuairim a thabhairt faoina bhfeicfidh siad ar an tsiúlóid, agus cuir ina luí orthu nach ionann sábháil agus gan soilse ná teas a úsáid riamh.
- **Siúlóid chur amú fuinnimh:** Treoraigh líne shocair amháin ar an mbealach gearr laistigh. Stad ag dhá nó trí áit agus spreag smaoineoireacht leis na ceisteanna seo: An bhfuil fuinneamh á úsáid? An bhfuil gá ag aon duine leis anois díreach? Cad a d'fhéadfaimis a athrú? Coinnigh na guthanna íseal; gan aon chlár scríbhneoireachta. Ag an stad deireanach, abair arís: cuimhnígh ar dhá rud a d'aimsigh sibh le scríobh fúthu nuair a fhillfidh.
- **Ár dtorthaí a thaifeadadh:** Sula n-osclaítear na dialanna, caith thart ar nóiméad amháin ag ainmniú na rudaí a aimsíodh le chéile agus scríobh dhá cheann nó trí ar an gclár bán idirghníomhach. Ansin dail na leathanaigh agus téigh timpeall an tseomra le tús abairtí: D'aimsigh mé... Bhí fuinneamh á chur amú mar... D'fhéadfaimis fuinneamh a shábháil trí... Cinntigh go n-oireann gach smaoineamh sábhála don chur amú a chonacthas.
- **Rialacha ár ranga a aontú:** Caith thart ar nóiméad amháin ar an gcúis a bhaineann leis an bpláinéad (nuair is lú cumhacht a chuirtear amú, tugtar aire don domhan a roinnimid) agus ansin caith ceithre nóiméad ag treorú an ranga i dtreo trí gheallúint indéanta bunaithe ar na rudaí a aimsíodh ar an gclár bán idirghníomhach (múchaimid na soilse nuair a fhágaimid an seomra; dúnaimid na doirse nuair a bhíonn an téitheoir ar siúl; múchaimid an clár nuair a fhágaimid an seomra). Scríobh na trí riail i litreacha móra le haghaidh na céime ina ndéanfar na comharthaí.
- **Ár gcomharthaí a dhéanamh agus a roinnt:** Tabhair cárta amháin agus marcóirí do gach beirt: riail ghearr amháin ó liosta an ranga mar aon le pictiúr simplí amháin, i litreacha móra soiléire. Lig do thrí nó ceithre bheirt a gcomharthaí a roinnt go tapa: an comhartha a ardú, an riail a léamh, an áit a ainmniú, bualadh bos cineálta amháin, agus ar aghaidh chuig an gcéad bheirt eile. Bailigh an chuid eile le taispeáint níos déanaí le cead an phríomhoide nó an airígh.

Cad ba cheart a fheiceáil

De ghnáth ainmníonn na daltaí soilse sa dorchla, cláir nó scáileáin a fágadh ar siúl, téitheoirí in aice le doirse oscailte, agus seomraí folmha a bhfuil na soilse fós ar lasadh iontu. Léiríonn leathanach dialainne maith rud amháin ar a laghad a aimsíodh i ndáiríre ar an tsiúlóid, mar aon le gníomh sábhála a oireann dó. Mura bhfuil mórán fuinnimh á chur amú le feiceáil, déan ceiliúradh ar na nósanna cúramacha agus úsáid grianghraf a d'ullmhaigh tú roimh ré de radharc ina bhfuil fuinneamh á chur amú, ionas go mbeidh sampla nithiúil ag an rang fós.

Míthuiscintí agus idirghabhálacha

- **Ciallaíonn sábháil fuinnimh go gcaithfimid suí sa dorchadas nó a bheith fuar.** — Abair líne an chláir arís i bhfocail eile: úsáidimid soilse agus teas nuair a bhíonn siad ag teastáil uainn, agus ansin múchaimid iad nuair nach mbíonn. Tá compord agus sábháilteacht tábhachtach i gcónaí: is éard atá i gceist le sábháil ná stop a chur le cur amú, ní déanamh d'uireasa rudaí a theastaíonn uainn.
- **Is cur amú den chineál céanna é sconna a bhíonn ag sileadh agus soilse a fhágtar ar lasadh.** — Má thugann páiste faoi deara go bhfuil sconna ag sileadh, abair go hachomair go n-úsáidtear fuinneamh freisin chun uisce a sholáthar, agus ansin díriú an aird arís ar na príomhrudaí atá le lorg: soilse, teas, cláir/scáileáin agus doirse oscailte, ionas go bhfanfaidh smaoineamh an fhuinnimh soiléir.

Difreáil

Ag teacht chun cinn	Ag forbairt	Inniúil
• Lig don dalta an cur amú a tharraingt agus smaoineamh gearr sábhála a dheachtú, agus scríobhfaidh tusa nó páirtí na príomhfhocail; is féidir leis an dalta rud a d'aimsigh an rang a thaifeadadh ón ainmniú a rinneadh le chéile ar an gclár bán idirghníomhach mura gcuimhníonn sé nó sí féin ar rud ar bith.	• Spreag iad le cinntiú go n-oireann an smaoineamh sábhála go beacht don chur amú a chonaic siad, agus iarr orthu an áit sa scoil inar cheart an riail a chur i bhfeidhm a ainmniú.	• Iarr orthu a chur leis cá háit ar fud na scoile ar cheart an smaoineamh a úsáid, nó, má chríochnaíonn siad comhartha go luath, comhartha eile a dhearadh ar pháipéar breise faoi chur amú a thabharfaidís faoi deara sa bhaile (ar pháipéar amháin i gcónaí).

Nasc traschuraclaim

Nascann an ceacht seo le cúram don timpeallacht in OSPS (Oideachas Sóisialta, Pearsanta agus Sláinte) agus le scríbhneoireacht nós imeachta sa Bhéarla, agus na beirteanna ag cumadh riail ghearr shoiléir amháin dá gcomhartha.